

DOI: 10.31866/2616-759X.5.1.2022.255230

УДК 792.54:782.1:792.071.2Мокренко

АНАТОЛІЙ МОКРЕНКО. ГРАНІ ВЕЛИКОГО ТАЛАНТУ**Ігор Борко***e-mail: igorborko@rambler.ru; ORCID: 0000-0003-3075-9715**Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ, Україна***Анотація**

Мета дослідження – комплексний аналіз основних досягнень А. Мокренка як оперного виконавця, театрального та громадського діяча, кіноактора, педагога, публіциста. **Методологія дослідження** базується на таких методах: загальноісторичному – для окреслення трансформації в мистецькому середовищі ХХ ст.; аналітичному – для опрацювання історіографічних джерел (культурологічної, мистецтвознавчої та театрознавчої літератури); системному – для розуміння діяльності Анатолія Мокренка як сукупності соціокультурних відношень і зв'язків, що дає змогу розглядати його постать одночасно і як єдине ціле, і як підсистему вищих рівнів; історико-біографічному – для розуміння основних етапів діяльності А. Мокренка; хронологічному – для послідовного викладення фактів. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що це фактично перша повноцінна спроба в науково-дослідницькому вимірі окреслити вклад Анатолія Мокренка у розвиток мистецтва та культури України. **Висновки.** У процесі аналізу життєвого й творчого шляху видатного митця сформувався цілком об'єктивне враження, що Анатолій Мокренко намагався щонайдовше запобігти кризі гуманістичних ідеалів, яку простежуємо нині в українському суспільстві. Його діяльність була плідною та різноаспектною – митець проявив себе як видатний оперний виконавець сучасності, естрадний співак, талановитий організатор театральної справи, кіноактор, вокальний педагог, публіцист і громадський діяч. Після себе митець залишив безцінну творчу спадщину, плеяду учнів і послідовників. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в багатоаспектному аналізі естрадного співу Анатолія Мокренка.

Ключові слова: опера; Анатолій Мокренко; соліст; творча еліта; консерваторія; Національна опера України

Постановка проблеми

В умовах нагальної необхідності пробудження національної свідомості, формування колективної пам'яті, патріотизму, поваги українського народу до своєї історії та культури важливо не забувати про митців, які формують золотий фонд вітчизняного мистецтва. Як правило, у такому разі апелюють до найвідоміших майстрів слова – поетів і прозаїків, хоча Україна, яка завжди позиціонувала себе на міжнародній арені як одна з найспівучіших країн світу, концентрує в собі досягнення також оперних співаків, акторів, театралів, режисерів та ін.

Унікальними є митці, які здатні гармонійно поєднувати в собі декілька талантів. Одним з таких людей був Анатолій Юрійович Мокренко. За свою творчу діяльність він виконав понад сорок провідних партій у вітчизняних і зарубіжних операх, до 2005 року зіграв різнопланові ролі в кіно, організовував вокальні конкурси та гастролював за кордоном. А. Ю. Мокренко, окрім мистецького обдарування, мав талант ученого-дослідника. Відповідно постає логічне питання: у чому ж його унікальність і неповторність та яким чином досягнення митця мали вплив на розвиток усієї вітчизняної культури кінця ХХ – початку ХХІ століття?

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Відповідь на зазначене питання прямо чи опосередковано намагалися сформулювати дослідники, предметом наукових пошуків яких був огляд етапів становлення та розвитку естрадного й театрального мистецтва кінця минулого століття і сучасності. Так, наприклад, П. І. Походзей (2019) під час окреслення базових етапів еволюції київської вокальної школи значну частину роботи присвятив творчому доробку А. Мокренка. Про Мокренка як відомого українського співака академічної школи неодноразово згадує у своїй роботі С. С. Муравіцька (2021) та М. Б. Кушнарєва (2016, с.7). Варто зауважити, що у наукометричних базах відсутні комплексні дослідження, присвячені виключно творчості Анатолія Мокренка. До деяких аспектів творчої діяльності митця, зокрема вокально-педагогічної, звертаються у своїх роботах В. Г. Антонюк (2000, с.23-25) і Б. П. Гнидь (1999).

Мета дослідження полягає у вивченні багатоаспектних життєвих здобутків Анатолія Мокренка – оперного виконавця, театрального та громадського діяча, кіноактора, педагога, публіциста. Особливу цінність для нашої роботи становлять зображення із сімейного архіву родини Мокренків, записи пісень у виконанні Анатолія Юрійовича, його інтерв'ю та авторські книги.

Виклад основного матеріалу

Про численні «амплуа» Анатолія Мокренка, в яких він зумів самореалізуватися, відомо практично всім, хто цікавиться сучасним українським мистецтвом. У 1963 році А. Мокренко закінчив столичну консерваторію за класом вокалу М. Г. Зубарева та О. О. Гродзинського. Нині це Національна музична академія імені П. І. Чайковського, в якій з утіхою згадують про свого одного з найкращих студентів, а потім і викладача, посмертно встановивши йому меморіальну дошку в стінах закладу освіти, де до останніх днів свого життя працював видатний співак й артист (Асадчева, 2021). До стін закладу освіти його привів життєвий випадок – знайомство з другокурсником спеціальної музичної школи вищого рівня підготовки, який розгледів неабиякий талант майбутнього виконавця. За понад 30-річний період роботи в стінах закладу маестро підготував плеяду оперних співаків (баритонів). Понад 50 вихованців школи А. Мокренка гідно представляють її на сценах різних театрів України та світу. Серед них заслужені артисти України Г. Ващенко, В. Опенько, М. Кірішев та інші.

До вступу в консерваторію майбутній митець мріяв про військову кар'єру та пробував вступити на навчання до двох військових училищ. Проте згодом став інженером-геологом і навіть деякий час пропрацював за спеціальністю, відвідавши в ролі гірничого інженера-геолога Кавказ (сходження на Ельбрус), Карпати, Північний Урал, Крим. Набутий у геологорозвідувальних експедиціях досвід викладено в публікаціях авторитетних видавництв Києва (Мокренко, 1963) та Москви (Солонинко, Мокренко и Чернявский, 1962; Мокренко и Сколыга, 1962). Талант геолога-дослідника та вченого – безумовна грань особистості А. Мокренка.

Любов до співу і подорожей – дві основні пристрасті, які постійно вабили юнака. Зі стін консерваторії і почалася кар'єра Анатолія Юрійовича та професійні, такі важливі надалі знайомства з творчою елітою. Анатолій Мокренко в одному зі своїх інтерв'ю згадує про цей період:

«У повоєнні часи всі співали. Популярними були олімпіади. На превеликий жаль, зараз їх не проводять... Організовували хори, були ентузіасти. Навіть в районному центрі організували ансамбль "Пісні і танцю", і мене (як соліста) возили за 25 км на репетицію до колективу; викристалізовувалась майстерність. Я часто задавав собі питання: чому зі мною так "носяться"? Виявляється, саме в той час почала функціонувати комісія по відборі народних талантів, яка з-поміж сіл вишуквала обдарованих дівчат і юнаків. За це державі потрібно віддати належне. Так знайшли Женю Мірошніченко, Юрія Богатикова, Євгенія Кибкало, Володимира Тімохіна та інших». (Мокренко, 2013)

Сам Мокренко був у захваті від творчості Володимира Бунчикова та Володимира Нечаєва; у репертуарі улюблених пісень виконавця, як правило, переважали пісні на воєнну тематику.

Найкращі творчі роки митця минули в Національній опері України. Сюди Анатолія Юрійовича привів неочікуваний випадок: у театрі захворіли всі баритони, і його терміново запросили виконати партію Миколи з «Наталки Полтавки». Через декілька місяців запропонували виконати віртуозну каватину Фігаро з опери «Севільський цирульник» композитора Джоаккіно Россіні (рис. 1.). Важливо врахувати, що комічна опера – це досить складний жанр в оперному мистецтві, який вимагає неординарності й особливого світогляду соліста. Під час виконан-

Рис. 1. А. Ю. Мокренко в ролі Фігаро.
«Севільський цирульник» Дж. Россіні,
Київський театр опери і балету імені Т. Шевченка
(нині Національна опера України), 1969.

Фото з архіву родини А. Мокренка

ня яскравого пародійного твору важливо уникнути грубої сатири та дешевих трюків, щоб не знизити оперну майстерність до рівня розважального шоу. Безсумнівно, публіка сприймала молодого виконавця із захватом.

У 1976 році оперний співак отримує найвищу з можливих тоді державних нагород у сфері сценічного мистецтва – звання народного артиста СРСР. Опанувавши понад сорок головних партій в операх вітчизняних та іноземних композиторів, провідною у репертуарі А. Мокренка стала партія Грязнова в опері «Царева наречена» М. А. Римського-Корсакова, яка imponувала йому і за голосом, і за драматургічним наповненням (рис. 2).

Співак дуже ретельно ставився до роботи над кожною роллю: збирав іконографічний матеріал, аналізував роботи попередніх виконавців, вивчав історію створення опери та рецензії. Згодом така кількість аналітичного матеріалу

спонукала вже знаного в Україні та світі виконавця самостійно зайнятися публіцистикою. А. Ю. Мокренко залишив у спадок дві книги (Мокренко, 2008; 1994) і понад сто публікацій мистецької та українознавчої проблематики. Авторська книга «У серці – рідна Україна» (Мокренко, 1994) фактично й стала першим уніфікованим джерелом публіцистики Анатолія Мокренка. «Знайти себе» – друга прозова праця, яка багато в чому корелюється з філософією творчості Григорія Сковороди та його провідною тезою про «сродну працю» (Мокренко, 2008). Робота значною мірою спонукає читачів до роздумів. Автор адресує її молоді, для якої питання пошуку себе є актуальним і стратегічним у житті. Спочатку автор мав на меті зробити підзаголовком цієї книги тезу, де зазначається, що ця збірка – «повість про час», адже в ній автор прагнув показати події нашої епохи кризь призму своєї долі. Але А. Мокренко схиляється до вислову: «Мистецтво вимагає жертв». Можливо, він і не такий оригінальний, проте досі залишається актуальним.

Оперний співак стає першим виконавцем, якому під силу партія Олексія Маресьєва з опери «Повість про справжню людину» С. С. Прокоф'єва. Методичну допомогу А. Мокренку надавала Ніна Іванівна Скоробогатько (1894-1993) – знаменита українська оперна піаністка-концертмейстерка та педагогиня вокалу, яка усвідомлювала всю складність композиторського стилю Сергія Прокоф'єва.

Рис. 2. А. Ю. Мокренко в ролі Грязного.
«Царева наречена» М. А. Римського-Корсакова,
Київський театр опери і балету імені Т. Шевченка
(нині Національна опера України), 1980.
Фото з архіву родини А. Мокренка.

Специфіка роботи передбачала спів пританцьовуючи, повзаючи по сцені, що мало б суттєво впливати на складність видобування звуку. Стали в пригоді дитячі спогади, пов'язані з війною. Саме за виконання партії Маресьєва в опері «Повість про справжню людину» митець у 1968 році отримав звання заслуженого артиста України.

За період творчої діяльності в Національній опері України А. Мокренко співав на сцені з видатними співачками сучасності, такими як Є. Колесник, Є. Мірошниченко, М. Стеф'юк, Б. Руденко та ін. З Євгенією Мірошниченко він був знайомим зі студентських років. Перша спільна робота – концерт на фотофабриці. Бунтарський норов талановитої дівчини, яка прагнула зламати будь-які застарілі канони, припав до душі Анатолію Юрійовичу Мокренку. Обидва діячі були майстерними імпровізаторами, на їхній вишуканий смак могли покластися художні керівники (рис. 3).

*Рис. 3 Євгенія Мірошниченко з Анатолієм Мокренком,
м. Київ (Рудяченко, 2021)*

Анатолій Юрійович Мокренко зробив дійсно великий внесок у розвиток української естради, адже в репертуарі майстра завжди домінували народні пісні та роботи вітчизняних композиторів. А. Мокренко з особливою любов'ю виконував пісні на музику Олександра Білаша, серед яких «За літами», «Подай крильята», «Галина-Калина», «Віконце», «Найсвятіше на світі», «Соняшник» та «Два кольори».

Саме Анатолій Мокренко став першим виконавцем легендарної пісні О. Білаша на слова Д. Павличка «Два кольори» у 1964 році (Мокренко, 1971). Більшість з них доступні в записі через мережу Інтернет, рідні та шанувальники зберігають перші компакт-диски з альбомами майстра. Артиста часто запрошували з виступами на радіо й телебачення. Під час гастролей за кордоном репрезентував мистецтво України та СРСР, демонструючи свій талант на оперних і концертних сценах Англії, Франції, Канади, Швеції, Німеччини, США, Куби. Був особисто знайомий із Фіделем Кастро.

Анатолій Мокренко неодноразово гідно представляв київську вокальну школу на загальнодержавному рівні в Москві. У 1970-ті роки брав участь у популярному в СРСР телевізійному фестивалі «Пісня року» у Москві, неодноразово виступаючи в супроводі оркестру Центрального телебачення і Всесоюзного радіо під керівництвом Юрія Силантьєва (Песня 77, 1977), з Великим дитячим хором Всесоюзного радіо та Центрального телебачення під управлінням Віктора Попова (Песня 77, 1977) та з артистами естради, зокрема із Софією Ротару (Темная ночь, 1976).

Народний артист СРСР Михайло Степанович Гришко запропонував Анатолію Мокренку, який свого часу в Будинку актора виконував драматичний романс «Судьба» («Доля»¹) С. Рахманінова на слова О. М. Апхутіна, ініціювати його переведення до Большого театру в Москві. Проте А. Мокренко не пристав на пропозицію колеги, адже відчував біль у серці за Батьківщину, щире бажання розвивати та популяризувати народне мистецтво в Україні.

Бувши вихідцем із с. Терни Недригайлівського району Сумської області (мала батьківщина митця), він багато часу приділяв пошуку та вихованню молодих талантів у селах України. Організації сільських дитячих шкільних хорів й фестивалів на локальному рівні, у такий спосіб продовжуючи місію ентузіастів, А. Мокренко присвятив останні роки свого життя. Саме А. Мокренко у 2002 році став ініціатором організації першого обласного фестивалю-конкурсу шкільних хороших колективів «Співаймо разом!» у рідному селі Терни. Це унікальне за своїм творчо-організаційним підходом хороше дитяче змагання в Україні. У часописі «Україна молода» 2016 року надруковано: «Видатний український співак Анатолій Мокренко чотирнадцять років тому став ініціатором проведення обласного фестивалю дитячих хороших колективів на Сумщині. [...] У Тернах і в сусідніх селах у зв'язку з фестивалем знову запрацювали клуби, людям стало радісно» (Олійник, 2016). Згодом фестиваль набирав обертів, об'єднуючи різні села Сумщини. Щороку до його рідного села Терни Сумської області з'їжджаються юні конкурсанти, які демонструють свій хист. Згодом цей мистецький рух перейняли аматори із Запорізької області, започаткувавши конкурс хороших колективів сільських шкіл.

Бувши солістом Національної опери України, у нелегкий для країни та творчого колективу період із 1991 по 1999 роки Анатолій Мокренко стає очільником колективу, обіймаючи посаду генерального директора – художнього керівника театру. Театр був на межі розпаду – через економічну скруту танцівники балету більше ніж рік не отримували заробітної платні. Ситуацію рятували гастролі за

¹ Переклад І. Б.

кордоном та особистий патронат театру тодішнього Президента України Віктора Ющенка – краянина А. Мокренка. Під час гастролей за кордоном іноді траплялися прикрі випадки, коли після 38-годинного переїзду з Києва до Женеві актори одразу мусили виходити на сцену та виконувати перед глядачами оперу «Борис Годунов» Модеста Мусоргського. І якщо Анатолію Юрійовичу припадало виконувати роль Рангоні, яка була відносно нескладною за технікою виконання, то Анатолію Кочерзі припадала партія Бориса. Того ж дня в оркестровій ямі від надмірного навантаження під час концерту помер оркестрант. Боліло серце в А. Мокренка за свій колектив. Понад 1300 талановитих людей могли мігрувати за кордон. Цього не міг допустити Анатолій Юрійович Мокренко, тому проявив активну громадську позицію та звернувся до бізнесменів з проханням виділити спонсорську допомогу на розвиток театру, але значною мірою все часто трималося на ентузіазмі. В інтерв'ю кореспондентові газети «Україна молода» 12 листопада 2010 року Анатолій Мокренко згадує:

«Це були найгірші часи! Особисто в моїй мистецькій долі той період був найважчим. За оті 8 років мого керівництва ми дуже багато їздили по світу. Бувало, що театр виїжджав за кордон до 12 разів на рік! Грошей не було, доводилося заробляти. Я перестраждав тоді дуже, але гордий тим, що мені вдалося зберегти театр». (Кушнір, 2010, с.6-7)

22 березня 2022 року виповнюється два роки з дня смерті митця. Після себе Анатолій Юрійович залишив не тільки велику творчу спадщину, а й двох доньок – Людмилу та Оксану – живе втілення своєї крові та плоті. Молодша з них, Оксана Мокренко, заслужений діяч мистецтв України, гідно продовжує справу свого батька, беззмінно з 1989 року й дотепер очолюючи оперну трупу Національної опери України. Вона ділиться унікальними фотографіями з домашнього архіву (рис. 4).

Рис. 4. Анатолій Мокренко з дружиною Марією. Київ, травень 1960 року.
Фото із сімейного архіву

Талант А. Мокренка проявився й у кінематографі. Талановитий артист брав участь в екранізації таких картин, як «Тигролови» за І. Багряним (1994), «Чорна рада» за П. Кулішем (2000), «Поет і княжна» за матеріалами кіносеріалу «Тарас Шевченко. Заповіт» (1999) та ін. Його можна долучити до списку діячів, які займалися процесом кінофікації театру. Фільм-опера «Лючія ді Ламмермур» Гаetano Доницетті (1980 рік, реж. О. І. Бійма) зберіг образ А. Мокренка, який грав Генріха. Йому вдалося не тільки передати шарм природного таланту, а й інтегрувати вишукані костюми, стильні прикраси з інтерактивними елементами. Режисер-постановник продемонстрував вічне, класичне бачення теми кохання, суворе, без вульгарних надмірностей, які часто присутні в сучасних постановках. Дія розгортається на тлі величних величезних блідо-сірих різьблених воріт, що займають половину простору. Динаміка утворюється лише з появою головних героїв. Спів кожного із закоханих, наповнений драматизмом, розширює простір сцени до розмірів всесвіту. Відеоряд спектаклю гармонійно зливається з чудовими голосами солістів.

Безсумнівно, Анатолій Мокренко був багатогранною людиною. Його творчу діяльність визнала публіка, колеги, преса. Короткий, далеко неповний перелік державних нагород, таких як заслужений артист УРСР (1968), народний артист УРСР (1973), народний артист СРСР (1976), Державна премія Української РСР ім. Т. Г. Шевченка (1979), Державна премія Грузинської РСР ім. З. Паліашвілі (1973), Премія Ленінського комсомолу Української РСР ім. Н. А. Островського (1967), орден князя Ярослава Мудрого V ст. (1995), орден Дружби народів (1982), свідчить про визнання його талантів суспільством.

А. Мокренко завжди займав активну громадянську позицію. Так відомо, що саме А. Мокренко ухвалив рішення встановити український прапор над будівлею Національної опери України ще до прийняття його як державного. Протягом усього життя був активним громадським діячем: у 1970-ті роки очільник Київського міжобласного відділення Українського театрального товариства, депутат Київської міської ради, у незалежній Україні – один із засновників Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка, у 1993–1995 роках член колегії Міністерства культури України, з 1993 року член президії Товариства «Україна», член ради Товариства «Просвіта», член Національної ради Конгресу української інтелігенції; у період з 2001 по 2003 роки очолював відділ культури Інституту МОН України тощо.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що це фактично перша повноцінна спроба у науково-дослідницькому вимірі окреслити вклад Анатолія Мокренка в розвиток мистецтва та культури України.

Висновки

У процесі аналізу життєвого й творчого шляху видатного митця сформувалося цілком об'єктивне враження, що Анатолій Мокренко намагався щонайдовше запобігти кризі гуманістичних ідеалів, яку простежуємо нині в українському суспільстві. Його діяльність була плідною та різноаспектною – митець проявив себе як видатний оперний виконавець сучасності, естрадний співак, талановитий організатор театральної справи, кіноактор, вокальний педагог, публіцист та

громадський діяч. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо в багатоаспектному аналізі естрадного співу Анатолія Мокренка.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Антонюк, В.Г., 2000. Нарис з історії київської школи сольного співу. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 8, с.25-34.
- Асадчева, Т., 2021. У столичній консерваторії встановили меморіальну дошку видатному співаку та педагогу. *Вечірній Київ*, [online] 14 травня. Доступно: <<https://vechirniy.kyiv.ua/news/52728/>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- Гнидь, Б.П., 1999. Українська вокальна школа в контексті світового виконавського мистецтва. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 8, с.7-17
- Кушнарцова, М.Б., 2016. Українське суспільство та українська популярна пісня у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: попит і пропозиція. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, 37, с.3-11.
- Кушнір, Л., 2010. Анатолій Мокренко: я довго шукав себе в житті. *Україна молода*, 212, с.6-7.
- Мокренко, А. Софія Ротару – Темная ночь / Anatoliy Mokrenko, Sofia Rotaru – Dark night. *Retro Channel*. [video online] Доступно: <<https://www.youtube.com/watch?v=CWdZBfT9WH4>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- Мокренко, А., 1963. Вермикуліт – цінна будівельна сировина. В: *Будівельні матеріали України*. Київ: Академія наук УРСР.
- Мокренко, А., 1971. Два кольори. [video online] Доступно: <<https://www.youtube.com/watch?v=pxbicedYuVc>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- Мокренко, А., 2013. В гостях у Дмитрия Гордона, [online] 3/4. Доступно: <<https://gordonua.com/ukr/tags/anatolij-mokrenko.html>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- Мокренко, А.Ю. и Сколыга, В.И., 1962. Вермикулит Приазовья. В: *Перлит и вермикулит: геология, методика разведки и технология*. Москва: Госгеолтехиздат, с.108-109.
- Мокренко, А.Ю., 1994. *У серці – рідна Україна*. Київ: Веселка.
- Мокренко, А.Ю., 2008. *Знайти себе*. Київ: Преса України.
- Муравіцька, С.С., 2021. Класичний кросовер у сучасному музичному просторі України. *Мистецтвознавчі записки*, 39, с.179-183.
- Олійник, Т., 2016. Через терни – до пісні. *Україна Молода*, [online] 23 червня. Доступно: <<https://www.umoloda.kiev.ua/number/3011/164/100550/>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- «ПЕСНЯ 77» Алексей Мокренко и Дима Голов «ТОВАРИЩ ПЕСНЯ». [video online] Доступно: <<https://www.youtube.com/watch?v=FYZOpSG8Iz8>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- Походзей, П.І., 2019. Еволюція Київської вокальної школи в другій половині ХХ ст.: проблеми і творчі здобутки. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1, с.435-441.
- Рудяченко, О., 2021. Євгенія Мірошніченко. 2. Естрадне сопрано. «Укрінформ». *Мультимедійна платформа іномовлення України*, [online] 13 червня. Доступно: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3263299-evgenia-miroshnicenko-2-ekstrasensorne-soprano.html>> [Дата звернення 10 листопада 2021].
- Солонинко, И., Мокренко, А. и Чернявский, П., 1962. О методике поисков и разведки перлита. В: *Перлит и вермикулит: геология, методика разведки и технология*. Москва: Госгеолтехиздат, с.49-56.

Солонинко, И., Мокренко, А., Рубальский С., 1962. *Уникальный гранитный монолит для памятника Карлу Марксу в Москве*. Киев.

REFERENCES

- Antoniuk, V.H., 2000. Narys z istorii kyivskoi shkoly solnoho spivu [Essay on the History of the Kyiv School of Solo Singing]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 8, pp.25-34.
- Asadcheva, T., 2021. U stolychnii konservatorii vstanovyly memorialnu doshku vydatnomu spivaku ta pedahohu [A Memorial Plaque to the Outstanding Singer and Teacher Was Installed in the Capital's conservatory]. *Vechirniy Kyiv*, [online] 14 May. Available at: <<https://vechirniy.kyiv.ua/news/52728/>> [Accessed 10 November 2021].
- Hnyd, B.P., 1999. Ukrainska vokalna shkola v konteksti svitovoho vykonavskoho mystetstva [Ukrainian Vocal School in the Context of World Performing Arts]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 8, pp.7-17.
- Kushnarova, M.B., 2016. Ukrainske suspilstvo ta ukrainska populiarna pisnia u druii polovyni XX – na pochatku XXI st.: popyt i propozytsiia [Ukrainian Society and Ukrainian Popular Song in the Second Half of the 20th – Early 21st Centuries: Supply and Demand]. *Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury*, 37, pp.3-11.
- Kushnir, L., 2010. Anatolii Mokrenko: ya do vohu shukav sebe v zhytti [Anatolii Mokrenko: I Have Been Looking for Myself in Life for a Long Time]. *Ukraina moloda*, 212, pp.6-7.
- Mokrenko, A. Sofia Rotaru – Temnaia noch / Anatolii Mokrenko, Sofia Rotaru – Dark night [Sofia Rotaru - Dark night / Anatolii Mokrenko, Sofia Rotaru - Dark night]. *Retro Channel*. [video online] Available at: <<https://www.youtube.com/watch?v=CWdZBfT9WH4>> [Accessed 10 November 2021].
- Mokrenko, A., 1963. Vermikulit – tsinna budivelna syrovyna [Vermiculite is a Valuable Building Material]. In: *Budivelni materialy Ukrainy* [Building materials of Ukraine]. Kyiv: Akademiia nauk URSR.
- Mokrenko, A., 1971. Dva kolory [Two Colours]. [video online] Available at: <<https://www.youtube.com/watch?v=pxbicedYuVc>> [Accessed 10 November 2021].
- Mokrenko, A., 2013. V gostiakh u Dmitriia Gordona [Visiting Dmytro Gordon], [online] 3/4. Available at: <<https://gordonua.com/ukr/tags/anatolij-mokrenko.html>> [Accessed 10 November 2021].
- Mokrenko, A.Iu. and Skolyga, V.I., 1962. Vermikulit Priazovia [Vermiculite of the Ciz-Azov Region]. In: *Perlit i vermikulit: geologiya, metodika razvedki i tekhnologiya* [Perlite and vermiculite: geology, exploration techniques and technology]. Moscow: Gosgeoltekhizdat, pp.108-109.
- Mokrenko, A.Iu., 1994. *U sertsii – ridna Ukraina* [In the Heart – Native Ukraine]. Kyiv: Veselka.
- Mokrenko, A.Iu., 2008. *Znaity sebe* [Find yourself]. Kyiv: Presa Ukrainy.
- Muravitska, S.S., 2021. Klasychnyi krossover u suchasnomu muzychnomu prostori Ukraini [Classical Crossover in the Modern Music Space of Ukraine]. *Mystetstvoznavchi zapysky*, 39, pp.179-183.
- Oliinyk, T., 2016. Cherez terny – do pisni [Through the Thorns – to the Song]. *Ukraina Moloda*, [online] 23 June. Available at: <<https://www.umoloda.kiev.ua/number/3011/164/100550/>> [Accessed 10 November 2021].
- "PESNIA 77" Aleksei Mokrenko i Dima Golov "TOVARISHCH PESNIA" [PESNYA 77" Alexey Mokrenko and Dima Golov "COMRADE PESNYA"]. [video online] Available at: <<https://www.youtube.com/watch?v=FYZOpSG8Iz8>> [Accessed 10 November 2021].
- Pokhodzei, P.I., 2019. Evoliutsiia Kyivskoi vokalnoi shkoly v druii polovyni XX st.: problemy i tvorchy zdotuky [The Evolution of the Kyiv Vocal School in the Second Half of the Twentieth

Century: Problems and Creative Achievements]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv*, 1, pp.435-441.

Rudiachenko, O., 2021. Yevheniia Miroschnichenko. 2. Estradne soprano [Eugenia Miroschnichenko. 2. Variety Soprano]. "Ukrinform". *Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy*, [online] 13 June. Available at: <<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3263299-evgenia-mirosnichenko-2-ekstrasensorne-soprano.html>> [Accessed 10 November 2021].

Soloninko, I., Mokrenko, A. and Cherniavskii, P., 1962. O metodike poiska i razvedki perlita [On the Method of Prospecting and Exploration of Perlite]. In: *Perlit i vermikulit: geologiya, metodika razvedki i tekhnologiya* [Perlite and vermiculite: geology, exploration techniques and technology]. Moscow: Gosgeoltekhizdat, pp. 49-56.

Soloninko, I., Mokrenko, A., Rubalskii S., 1962. *Unikalnyi granitnyi monolit dlia pamiatnika Karlu Marksu v Moskve* [Unique Granite Monolith for the Monument to Karl Marx in Moscow]. Kyiv.

ANATOLIY MOKRENKO. THE SIDES OF THE GREAT ARTIST

Ihor Borko

e-mail: igorborko@rambler.ru; ORCID: 0000-0003-3075-9715

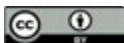
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, Kyiv, Ukraine

30

Abstract

The purpose of the study is a comprehensive analysis of the main achievements of A. Mokrenko as an opera performer, theatre and public figure, film actor, teacher, and publicist. **The research methodology** of the paper is based on the following methods. The general historical method is to outline transformations in the artistic environment of the twentieth century. The analytical method is to study the historiographical sources (cultural, art, and theatre literature). The systemic method is to understand the activities of Anatoliy Mokrenko as a set of socio-cultural relationships and connections, which allows considering him both a whole and a subsystem of higher levels. The historical and biographical method is to understand the main stages of A. Mokrenko's work. The chronological method is to present the facts in order. **The scientific novelty** of the article is the first full-fledged attempt in the research dimension to outline the contribution of Anatoliy Mokrenko to the development of Ukrainian art and culture. **Conclusions.** Analysing the life and creative path of the outstanding artist, there is a very accurate impression that Anatoliy Mokrenko tried to prevent the crisis of humanistic ideals that we trace now in Ukrainian society as long as he could. His work was fruitful and multifaceted. The artist proved to be an outstanding opera performer of today's times, singer, gifted theatre director, film actor, vocal teacher, publicist and public figure. The artist left an invaluable creative heritage, a galaxy of students and followers behind. Prospects of further scientific research are seen in the multifaceted analysis of singing by Anatoliy Mokrenko.

Keywords: opera; Anatoliy Mokrenko; soloist; creative elite; conservatory; National Opera of Ukraine

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.